

CZIGÁNY GYÖRGY

Tűz Tamás városában

Együtt voltunk Győrben. Együtt a folyók arany, az öreg templom körüli kockakövek bazaltfekete, a házfalak sárga fényeiben. Nagy napsütésben támadt fel napról napra a város, pedig szürke volt és szegényes. Laji harmadikos gimnazista korában kedves tanára emlékére írt siratóéneket és egy ódát Szent Ágostonhoz. El is küldte őket, mint jóval később én is a magam verseit a *Zászlónk* ifjúsági folyóiratnak, ahol évtizedeken át közölték a *Fakadó rügyek* rovatban a legifjabb tehetségek verseit. Makkó Lajosét akkor nem, a szerkesztői üzenetekben megdobbanó szívvel olvashatta: *M.L. Győr. Intenzív, mély érzések fakadnak szívedben. Fejlődj!* A tekintélyes újság, amelyet a „polgár vallomásaiban” Márai Sándor is elismeréssel említ meg, üzenetével elkedvetlenítette az ifjú, bencés diákot. Nyolc éven át nem írt költeményt, inkább rajzolgatott és festett. Szeminarista volt, amikor ismét a költészet kezdte érdekelni. Felszentelt pap már, amikor felkeresi a híres, győri pap költőt, Harsányi Lajost, hogy megmutassa neki a verseit. A Mesternek tetszenek a költemények, de közli Lajival, hogy Makkó Lajos névvel aligha lehet sikeresen belépni a költészet világába. Valami illőbb nevet kell találni. Aznap hiába törték a fejüket, de másnapra megbeszélték a döntő találkozót. Makkó Lajos hazafelé menet a Kálvária és a Lóvonat utca sarkán eszmél rá a lehetséges névre: Tűz Tamás! A másnapi találkozón azonban dermedten hanyatlott le egy fotelbe. Harsányi Lajos javaslata: Hold Ábel. Hold? Méghozzá Ábel? A Mester segítségével egy-egy papírszeletre írják fel a két, javasolt nevet. Döntsön a sors! Röpke fohász, s Laji boldogan mutatja fel a cetlit: Tűz Tamás. Miért nem Víz Vázul? – kérdezte egyik tudós pap barátja nem sokkal később. Mindenestre a két esztendeje szentelt ifjú papnak 1941-ben megjelenhetett első kötete: *Tiszta arannyal* címmel.

Együtt voltunk Győrben, ugyanabba az iskolába jártunk. Amikor Tűz Tamás első verseskönyve megjelent, én épp beléptem a gimnáziumba. Egyetlen, kis versfélém már nyomtatásban is olvasható lett, a többit kézzel írt füzetbe gyűjtöttem. Tűz Tamás éppen százéves lenne, én tizenöt évvel vagyok nála fiatalabb. Már nem nagy a korkülönbség, a negyvenes években óriási volt, nem ismerhettük egymást.

Megvan a gyermekkor, meg. Ugyan hova is tűnhetett volna? – kérdi Szent Ágoston. Nemrég döbbsentem rá, hogy seregnyi rég olvasott regény jeleneteit gyermekkorom tájában látom. Tűz Tamás városában. Mindig a győri városkép a háttér, a díszlet. A Tejfü-

lős-közben csaptak össze a szolgák, s én nem Veronában, hanem Győrben nem kevesebb hitellel megmutatom bárkinek Júlia erkélyét. A csúf Szakszervezeti Székház az *Unalmas történet* öreg professzorának ad otthont, a bencés gimnázium pedig lehet harkovi szaloda. Sztjepanovics ül az ágyon, bámulja a lavórt, s nemsokára meghal. Szerelmes egy fiatal színésznőbe. Itt hallom Csehov hosszú, dinamikátlan monológjait. Azonkívül, itt a Széchényi téren égették meg Giordano Brunót, ahol 1715-ben a löcsei fehér asszonyt is lefejezték. Hiába láttam Rómában a Virágok Terét, a képzelet valóságából már nem helyezhetem át oda az igazi máglyát. Szorongás ez, hogy minden idehátrál, szűkülve szinte a gyermekkor piacára? Tűz Tamás 1980-ban megjelent kötetére gondolok: *Égve maradt álmok...* A Zenedéből jövet mindig megnéztem a Rozáliát. Rózsák közt, féldombormű a ház emeleti magasában. A pestisben szenvedők védőszentje. Palermói Szent Rozália hever a zárt erkélyű házfalak közt. Relief-Rozália, alvó Csipkerózsika inkább. És komor olajfestményen az II Gésu hangulatú jezsuita, később bencés templom bal oldali, középső mellékol-táránál újra ő, vele szemben a XVII. századi Győr és Pannonhalma képe. Magyar–latin szakos osztályfőnökömnek itt ministráltam sötét, adventi hajnalokon. Karnyújtásnyira feküdt Rozália. Mint a Varga-kő töltés oldalában, a Kis-Duna partján szendergő, didergő lány a kőfal forró peremén. „A múlt anyaga álmom, képzelt világnál bizonytalanabb.”

Együtt voltunk Tűz Tamással Győrben, ahol álmaink is őrzik a gyermekkort. Amely nem távolodik tőlünk – írja Karl Rahner – inkább egyre közeledünk feléje, megőrizzük benne örökkévalóságunkat. Lelkesí szolgálat Tata közelében Szomódon, Agostyánban. Azután tábori lelkes, Szegednél szovjet fogságba esik. Hadifogoly Brjanszk térségében, csoda, hogy 1947-ben hazatérhet. Rónay György adigra már a halottnak hitt költő alkotásait méltatta. Nincs is lehetőség itthon folytatni a költői pályát. A diktatúra esztendei következnek. 1956 után Tűz Tamás is Nyugatra indul: ott igyekszik szolgálni a magyar költészet rejtett jelenét. Ifjúkora lezárul, s már az emigrációban élő magyar költők legjobbjaként emlegetik. Aquinói Szent Tamásról írt szonettjét szívesen idézem: *Zenél a kő a néma falban / a mész fehérebb, mint a pergament, / az íródeszkán duruzsol a Dallam / s a négyszög völgyein lassan elkereng. / Ez Szent Tamás, ki csöndben dómot épít. / Kigyűl az ész és könnyed ívbe jut. / A tornyokat felhúzza lám, az égig / s a rózsablakon*

dereng a kék tejút. / Két ív között a Szellem és a Mérték / roppant erői néma harcra kelnek / s a zárókőn a Csillag tündököl. / A táj halvány hajóján száll a kék ég, / köröskörül ezüst olajfakertek / s szelíden néz egy hófehér ökor.

A nyolcvanas évek vége felé levelet kaptam Kanadából. A feladó: Makkó Lajos. A kézzel írt sorokat ámulva olvastam. Mert ezt írta Tűz Tamás, miután valahol olvasta egyik írásmat, talán a *Távlatok* című, hazatért jezsuita folyóiratban, hogy: *Kedves Gyurkám, milyen rég találkoztunk!* Azután Győrt emlegeti, gyermekkorunkat.

A költők eleven álmai. Tudtam, biztosan tudtam, hogy soha nem találkozhattam Tűz Tamással, se Győrben, se másutt. Csak olvastuk a közös táj és város iránti szeretettel egymás írásait, bármiről szóltak is. Meg kellett írnom Tamásnak, vagy Lajinak, ahogy tetszik: soha nem találkoztunk, de mégis rehabilitálható az elmaradt találkozás, hiszen esetleg láthattuk egymást Győrben, futólag, a negyvenes években. Ő kispap volt: emlékszem a szeminaristák vasárnap délutáni csendes sétáira. Jöttek a Káptalan dombról a révfalui híd felé, gyönyörű, világoskék reverendában. Én arra bicikliztem, igyekeztem Vízkelety Bandiékhoz, vagy a szigeti fahídon át rokonaink kertjébe. A Püspökvár vízbe szakadó, hatalmas falai magasában pillanthatam meg őket. A jelen és eltűnt esztendők simulnak egybe a kárpótlás derűjében: megszületett a vers Tűz Tamásnak. ♦♦

KOCKAKÖVEK

Akkor tudod, hogy ott az árnyak árvízében derékig állnak házaink, rajtuk égő felhők s tömjén áll fehér végtelenből. Falai, fái: Káptalandomb. Zárt erkélyek: ablakaikban nyár és angyalok szárnya villan.

Akkor tudod, láttuk egymást ott: kék reverendád, vonulástok a révfalui hídon vártam. Fény annyi gyűlt föl a Dunában akárha öröklétünk volna, holott e ragyogás volt nemlét. Nem tudom, búgtak-e a gerlék.

Akkor tudod, emlék se vár most. Leheletünktől fényes város utcazájában hallgatóznak az egykor ott heverő holtak. Emlékek helyett csak a hűség. Csak gondolhassunk rájuk: nap tör fel máris a kockakövekből.